

PROGRAMA PROVISIONAL

IV Congrés Internacional d'Arqueologia i Món Antic Tarraco Biennal
VII Reunió d'Arqueologia cristiana Hispànica

El cristianisme en l'Antiguitat Tardana. Noves perspectives

Del 21 al 24 de novembre de 2018
Universitat Rovira i Virgili - Tarragona
Sala d'Actes del Campus Catalunya. URV. Av. Catalunya, 35. Tarragona

DIA 21

CONFERENCIA D'OBERTURA (accés lliure). Aula Magna

19,30 h. Tarraco, Corduba, Carthago Nova, Emerita Augusta. Tradición clásica y cristianización en las grandes ciudades tardo-antiguas de Hispania.

Ricardo Mar (Universitat Rovira i Virgili), Carlos Márquez (Universidad de Córdoba), Pedro Mateos (Instituto de Arqueología de Mérida-CSIC), José Miguel Noguera (Universidad de Murcia) y Joaquin Ruiz de Arbulo (Universitat Rovira i Virgili/Institut Català d'Arqueologia Clàssica)

DIA 22

MATÍ

8,30-9,30 h. Lliurament de la documentació

9,30-10,00 h. Inauguració del congrés

10,00-11,00 h. Arqueologia del Cristianisme al segle XXI. Quina arqueologia?

Josep M. Gurt (Universitat de Barcelona)

11,00-11,30 h. Pausa/cafè.

Aula Magna - Tarraconensis	Sala de Graus - Iconografia
11,30 h. Les necròpolis tardoantigues del nord-est de la <i>provincia Tarraconensis</i> <i>J. M. Nolla i M. Prat (Universitat de Girona)</i>	11,30 h. I volti residuali del Cristo: quelle formule votate all'insuccesso <i>Antonio Pio Di Cosmo (Universidad de Córdoba)</i>
11,45 h. Un nou pol de centralitat en el cementiri tardoantic de la Neàpolis emporitana <i>Joaquim Tremoleda (Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries), Pere Castanyer (Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries), Marta Santos (Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries) i Josep Maria Nolla (Universitat de Girona)</i>	11,45 h. Centelles. Una relectura de la sala de la cúpula <i>Meritxell Pérez Martínez (INSAF, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Universitat Rovira i Virgili, Museu Nacional Arqueològic de Tarragona) i Josep Anton Remolà Vallverdú (Museu Nacional Arqueològic de Tarragona, Universitat Rovira i Virgili, Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i>
12,00 h. El barri de Santa Margarida en el context del primer cristianisme emporità <i>Pere Castanyer, Marta Santos i Joaquim Tremoleda (Museu d'Arqueologia de Catalunya-Empúries)</i>	12,00 h. Les pintures del segle VI documentades als absis de Sant Miquel i Santa Maria del Conjunt Monumental de les esglésies de Sant Pere de Terrassa <i>Domènec Ferran i Gomez (Museu de Terrassa), M. Gemma Garcia i Llinares (Ateneu Universitari Sant Pacià, Institut Català d'Arqueologia Clàssica) i Antonio Moro Garcia (Museu de Terrassa)</i>
12,15 h. Del paganismo a la cristianización. La trasformación de espacios de culto romanos en iglesias en el <i>ager Gerundensis</i> <i>Ana Costa Solé (Universitat de Girona)</i>	12,15 h. Sculture mitologiche nelle residenze tardoantiche tra pagani e cristiani: la documentazione dell' <i>Hispania</i> nel contesto mediterraneo <i>Carla Sfameni (CNR, Istituto di Studi sul</i>

	<i>Mediterraneo Antico, Roma)</i>
12,30 h. El cenotafi martirial de la Torre del Fum de Sant Feliu de Guíxols, Girona <i>L. Palahí, M. Prat i J. M. Nolla (Universitat de Girona)</i>	12,30 h. La representación del/la difunto/a en los sarcófagos de la Tarraconense de los siglos III al V <i>Montserrat Claveria (Universitat Autònoma de Barcelona)</i>
12,45 h. Pervivència dels enterraments de perinatal en àmbit domèstic en el territori de la <i>Barcino</i> tardoantiga: l'edifici octogonal de Can Ferrerons, Premià de Mar <i>Ramon Coll (Museu de Premià de Mar), Marta Prevosti (Institut Català d'Arqueologia Clàssica) i Jordi Bagà (Museu de Premià de Mar)</i>	12,45 h. Una escultura figurada visigoda de Toledo y su contexto cristiano <i>Vasilis Tsiolis (Universidad de Castilla-La Mancha)</i>
13,00 h. Noves aportacions a l'estudi de l'Antiguitat Tardana de <i>Baetulo</i> . Estat de la qüestió i noves perspectives <i>Esther Gurri Costa (Museu de Badalona) i Maribel Rivas Valdelvira</i>	13,00 h. Iconografía y funcionalidad de las placas cerámicas decoradas de cronología tardía procedentes de Portugal <i>Frederico Vieira (Universidad de Alcalá)</i>
13,15 h. De l'església paleocristiana a la sagrera medieval: Transformacions estructurals i ordenament intern del Jaciment de Santa Margarida (Martorell, Barcelona) <i>Esther Travé Allepuz (Universitat de Barcelona), Rosario Navarro Sáez (Centre d'Estudis Martorellencs), Alfred Mauri Martí (Centre d'Estudis Martorellencs), Montserrat Farreny Agràs (Centre d'Estudis Martorellencs), Pablo del Fresno Bernal (Sistemes de Gestió de Patrimoni SCCL) i Josep Socorregut Domènech (Sistemes de Gestió de Patrimoni SCCL)</i>	13,15 h. Placas decoradas tardoantiguas con motivos cristianos de la bética. Consideraciones a partir de hallazgos estratificados <i>Julio M. Román Punzón (Universidad de Granada) i José Ildefonso Ruiz Cecilia (Conjunto Arqueológico de Carmona, Junta de Andalucía)</i>
13,30-14,00 h. Debat	

TARDA

Aula Magna - Tarraconensis	Sala de Graus - Iconografia / varia
16,00 h. Arrianos y católicos, nuevas perspectivas en la investigación arqueológica <i>Julia Beltrán de Heredia (Ateneu Universitari Sant Pacià)</i>	16,00 h. Iconografía cristiana en la cerámica T. S. Africana D. Propuestas de identificación de algunos de sus motivos decorativos <i>Xavier Aquilué (Centre Iberia Graeca-Museu d'Arqueologia de Catalunya)</i>
16,15 h. Funció i distribució dels espais a la Seu Episcopal d'Ègara. Segles IV-VII <i>M. Gemma Garcia i Llinares (Ateneu Universitari Sant Pacià, Institut Català d'Arqueologia Clàssica), Antonio Moro i Garcia (Museu de Terrassa) i Francesc Tuset i Bertrán (Universitat de Barcelona)</i>	16,15 h. Del motivo a la imagen. Acerca de la iconografía cristiana en <i>terra sigillata</i> africana D empleada en época bizantina. Una visión desde el barrio de la <i>arx Hasdrubalis</i> de Carthago Spartaria (Cartagena) <i>Jaime Vizcaíno Sánchez, José Miguel Noguera Celdrán i María José Madrid Balanza (Universidad</i>

	<i>de Murcia)</i>
<p>16,30 h. Santa Cecília de Els Altimiris (Sant Esteve de la Sarga, Lleida): un monestir de muntanya entre l'Antiguitat Tardana i la primerenca Edat Mitjana <i>Marta Sancho i Planas, Jordina Sales-Carbonell i Walter Alegría Tejedor (IRCV, Universitat de Barcelona)</i></p>	<p>16,30 h. Símbols cristians encunyats: propaganda i difusió del cristianisme a través de la moneda recuperada en contextos arqueològics de la ciutat de Tàrraco <i>Imma Teixell Navarro (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i></p>
<p>16,45 h. Pervivència de la tardo-antiguitat en l'arquitectura de la Vall d'Aran <i>Josep M. Puçe Fontanilles (Institut Català d'Arqueologia Clàssica), Sergio Coll Pla (Universitat Rovira i Virgili), Pau de Solà Morales (Universitat Rovira i Virgili), Josep M. Toldrà (Universitat Rovira i Virgili) i Roger Miralles (Universitat Rovira i Virgili)</i></p>	<p>16,45 h. Late Antique Ephesian trade in the Iberian Peninsula: A church business? <i>Horacio González Cesteros i Sabine Ladstätter (Österreichisches Archäologisches Institut)</i></p>
<p>17,00 h. De la <i>Valentia</i> romana a la <i>Valentia</i> episcopal. Perduración, adaptación, reutilización, evolución y modulación en el proyecto urbanístico del grupo episcopal y su entorno <i>Isabel Escrivà (col·laboradora del SIAM), V. Escrivà (SIAM-Ajuntament de València) i Albert V. Ribera (SIAM-Ajuntament de València)</i></p>	<p>17,00 h. Egnazia tra IV e VI secolo: la 'nova urbs' al tempo della diocesi <i>Raffaella Cassano, Gianluca Mastrocinque i Alessandro Crispino (Università degli studi di Bari 'Aldo Moro', Italia)</i></p>
<p>17,15 h. Dos iglesias tardoantiguas en el norte de Hispania. San Martín de Finaga (Vizcaya) y Buradón (Álava) <i>Juan José Cepeda Ocampo (Universidad de Cantabria)</i></p>	<p>17,15 h. El destino de los templos paganos en la <i>civitas christiana</i> de la Hispania tardoantigua <i>José Javier Guidi Sánchez (Universitat Rovira i Virgili)</i></p>
<p>17,30 h. Estructuras de hábitat y de culto en el yacimiento arqueológico de Revenga (Burgos): Elementos arqueológicos para el análisis de los procesos de cristianización del territorio <i>Karen Álvaro Rueda, Esther Travé Allepuz i M. Dolores López Pérez (Universitat de Barcelona)</i></p>	<p>17,30 h. La presencia del arrianismo en la Hispania romana y visigoda (siglos IV a VI) a partir de los textos literarios <i>Albert Viciano Vives (Ateneu Universitari Sant Pacià)</i></p>
<p>17,45 h. Diplomacia episcopal ante las invasiones bárbaras: una posible interpretación a la actuación obispal en el saqueo visigodo de Astorga (457) <i>Marina Murillo Sánchez (Universidad Complutense de Madrid)</i></p>	<p>17,45 h. La arrianización del reino suevo: alcance y consecuencias <i>Aitor Freán Campo (Universidade de Santiago de Compostela)</i></p>
18,00-18,30 h. Debat	

19:30 h. Necròpolis paleocristiana (Av. Ramon y Cajal, 84). *La nina d'ivori: Història d'un enterrament*, a càrrec de l'Associació Cultural Sant Fructuós. Representació d'un funeral paleocristià partint de la nina d'ivori, icona local trobada en una de les tombes de la Necròpolis.

*Imprescindible dur l'acreditació per entrar.

DIA 23

MATÍ

Aula Magna - Tarraco / Carthaginiensis	Sala de Graus - Lusitania / Gallaecia / Baetica / Balearica
9,00 h. L'arqueologia cristiana de Tarragona. Balanç dels darrers 25 anys (1993-2018) <i>Jordi López Vilar (Institut Català d'Arqueologia Clàssica) i Andreu Muñoz Melgar (Museu Bíblic Tarraconense, Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i>	9,00 h. As marcas da cristianização do território no concelho de Alvito: interpretação e contextualização <i>Jorge Feio (Instituto de História da Arte da Universidade Nova de Lisboa)</i>
9,15 h. El conjunt eclesiàstic de Tarragona <i>Cristòfor Salom Garreta (Museu d'Història de Tarragona)</i>	9,15 h. Intervenção Arqueológica no possível <i>Monasterium Udivelis</i> , Vila Nova da Baronia, Alvito: o espólio <i>Guilherme Cardoso, Jorge Feio, Maria Luísa Batalha i António Carvalho</i>
9,30 h. <i>Ad suburbanum Tarraconis</i> . De l'àrea portuària al conjunt eclesiàstic del Francolí <i>Josep Anton Remolà Vallverdú (Museu Nacional Arqueològic de Tarragona) i Ada Lasheras González (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i>	9,30 h. A arquitectura como <i>signo</i> decorativo cristão no decorrer da antiguidade tardia: o caso do <i>conventus Pacensis</i> (Portugal) <i>Jorge Feio (Instituto de História da Arte da Universidade Nova de Lisboa)</i>
9,45 h. Espacio sagrado y espacio comercial. La formación del paisaje suburbano de Tàrraco en la antigüedad tardía (ss. IV-VII d.C.) <i>Ricardo Mar i José Javier Guidi Sánchez (Universitat Rovira i Virgili)</i>	9,45 h. Território, poder e controlo. A dinâmica da Igreja e dos seus agentes nas actividades económicas da Lusitânia durante a Antiguidade Tardia <i>André Carneiro (Universidade de Évora)</i>
10,00 h. <i>Loca Sanctorum Tarraconis</i> . Els escenaris del culte als sants en la Tarraco de l'Antiguitat tardana (segles IV al VIII) <i>Meritxell Pérez Martínez (INSAF, Universitat Rovira i Virgili, Institut Català d'Arqueologia Clàssica, Museu Nacional Arqueològic de Tarragona)</i>	10,00 h. Mértola a cidade cristã na Antiguidade Tardia <i>Virgílio Lopes (Campo Arqueológico de Mértola, Centro de Estudos em Arqueologia Artes e Ciências do Património)</i>
10,15 h. La comunitat a tavola in memoria dei morti e martiri nel IV sec. <i>Elisabetta Jastrzębowska (Institute of Archaeology, Warsaw University)</i>	10,15 h. Problemática em torno da Basílica Paleocristã de Tróia <i>Inês Vaz Pinto (Troia Resort / CEAACP – Centro de Estudos de Arqueologia, Artes e Ciências do Património da Universidade de Coimbra), Ana Patrícia Magalhães (Troia Resort / UNIARQ - Centro de Arqueologia da Universidade de Lisboa), Patrícia Brum (Troia Resort / IHC-NOVA) i Filipa Santos (Troia Resort)</i>
10,30 h. Una propuesta de interpretación funcional litúrgica de la basílica del anfiteatro de Tarragona en el contexto de los esquemas hispánicos <i>Cristina Godoy Fernández (Ateneu Universitari Sant Pacià) i Andreu Muñoz Melgar (Museu Bíblic</i>	10,30 h. The monastic domain of <i>Dume</i> , stability and changes between the Late Antiquity and the Early Middle Ages <i>Francisco José Silva de Andrade (Universidade do Minho)</i>

<i>Tarraconense, Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i>	
10,45 h. El fenómeno de la reutilización en la necrópolis paleocristiana de Tarragona <i>Raúl Aranda González i Julio César Ruiz Rodríguez (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i>	10,45 h. La <i>domus</i> de la 'Puerta de la Villa' y los primeros cristianos de Mérida. Avance a la investigación <i>Francisco Javier Heras Mora (Junta de Extremadura)</i>
11,00-11,30 h. Pausa/cafè.	
11,30 h. <i>Ilici</i> : de la pervivència tardoromana a la conquesta visigoda (segles IV-VI). Origen i evolució de la seu episcopal il·licitana <i>Mercedes Tendero Porras (Fundació Universitària L'Alcúdia, Universitat d'Alacant) i Roberto Lorenzo de San Román</i>	11,30 h. Cristianismo y necrópolis en la región norte del actual territorio malacitano. Interpretaciones: materiales, simbólicas y estratégicas <i>Irene Salinero-Sánchez (Universidad de Alcalá)</i>
11,45 h. La identificación de la sinagoga de <i>Ilici</i> . Replanteando un urbanismo paleocristiano peninsular desde la perspectiva de la arqueología judía <i>Alexander Bar-Magen (Universidad Autónoma de Madrid)</i>	11,45 h. El impacto del cristianismo en la <i>Corduba</i> tardoantigua: novedades relativas al espacio <i>in urbe</i> <i>Manuel D. Ruiz Bueno (Universidad de Córdoba)</i>
12,00 h. Instrumentos eucarísticos de la iglesia del castrum bizantino de Elo (El Monastil, Elda) <i>Antonio M. Poveda Navarro (Universidad de Alicante)</i>	12,00 h. Cristianización topográfica del interior del <i>castellum</i> Tamudense Javier Bermejo Meléndez, Juan Manuel Campos Carrasco i <i>Lucía Fernández Sutilo (Universidad de Huelva)</i>
12,15 h. Topografía cristiana urbana de Segóbriga. El material decorativo de época visigoda hallado en la puerta occidental <i>Rosario Cebrián Fernández (Universidad Complutense de Madrid) i Ignacio Hortelano Uceda (Equipo técnico de Segóbriga)</i>	12,15 h. Noves dades sobre la cronologia dels baptisteris i del sector sud de Son Peretó (Mallorca) <i>Mateu Riera Rullan (Universitat Autònoma de Barcelona, Ateneu Universitari Sant Pacià, Institut Català d'Arqueologia Clàssica), Miguel Ángel Cau Ontiveros (Research Professor ICREA, Universitat de Barcelona, Centre Camille Jullian, CNRS/Université Aix-Marseille) i Magdalena Salas Burguera (Museu d'Història de Manacor)</i>
12,30 h. Sobre la cristianización en la <i>Carthaginiensis</i> . La ermita de Llanes, de mausoleo romano a baptisterio visigodo <i>Miguel Ángel Valero Tévar (Universidad de Castilla-La Mancha)</i>	12,30 h. Entre <i>Iamona</i> y <i>Magona</i> : últimas excavaciones y novedades interpretativas en el enclave cristiano de <i>Sanisera</i> (Sanitja, Menorca) <i>Jordina Sales Carbonell, Fernando Contreras Rodrigo i Ismael Macías Fernández (Sanisera Archaeological Institute)</i>
12,45 h. Ercávica en la Antigüedad Tardía: nuevos contextos cristianos de su entorno <i>Rebeca Rubio Rivera i Miguel Ángel Valero Tévar (Universidad de Castilla-La Mancha)</i>	
13,00-13,30 h. Debat	

TARDA

Aula Magna - Epigrafia	Sala de Graus
<p>16,00 h. A construção da parte portuguesa das obras <i>Inscriptiones Hispaniae Christianae e Inscriptionum Hispaniae Christianarum Supplementum</i>, de Emílio Hübner <i>Pedro Marques (UNUARQ – Centro de Arqueologia (FLUL) / DGE / IPAEHI)</i></p>	
<p>16,15 h. <i>In pace quiescas</i>: una revisió crítica de les inscripcions cristianes sobre mosaic d'<i>Hispania</i> <i>Joan Gómez Pallarès (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i></p>	
<p>16,30 h. La lauda musiva sepulcral de Oretum (Granátula de Calatrava) y su contexto paleocristiano <i>Antonio Manuel Poveda Navarro (Universidad de Alicante) i José Luis Fuentes Sánchez (Universidad de Granada)</i></p>	
<p>16,45 h. Les inscripcions del conjunt eclesiàstic del Francolí: un banc de dades per reconstruir la societat tardoantiga de <i>Tarraco</i> <i>Diana Gorostidi Pi, Ada Lasheras González i Francesc Rodríguez Martorell (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i></p>	
<p>17,00 h. <i>De ruinis componere carmen</i>. Juntando las piezas de un <i>CLE</i> procedente de la necrópolis paleocristiana de Tarragona <i>Alberto Bolaños Herrera i Concepción Fernández Martínez (Universidad de Sevilla)</i></p>	
<p>17,15 h. Una tècnica numèrica per a millorar la lectura d'inscripcions problemàtiques <i>Alessandro Ravotto (Institut Català d'Arqueologia Clàssica)</i></p>	
<p>17,30-18,00 h. Debat</p>	
<p>18,30 h. Conclusions</p>	

DIA 24

Visites comentades a Tarragona, Barcelona i Terrassa. Cal ser als punts de trobada a l'hora indicada.

11,00 h. Tarragona. Visita comentada a Centelles i a la basílica de l'Amfiteatre. Sortida en autobús des de la seu del Congrés a les 10,30 h.

11,00 h. Barcelona. Museu d'Història de la Ciutat. Plaça del Rei s/n. Visita al grup episcopal i a l'església dels Sants Just i Pastor.

11,00 h. Terrassa. Esglésies de Sant Pere.

SESSIÓ PÒSTER

Llegada de las primeras comunidades cristianas a las costas onubenses y las reacciones paganas ante ellos

Lucía Fernández Sutilo i Juan Manuel Campos Carrasco (Universidad de Huelva)

The development of an early Christian community in the Ager Valley

Antonio Porcheddu (Universitat de Lleida)

O sítio do Loteamento do Quintal para o estudo dos espaços religiosos tardo-romanos da cidade de Viseu (Portugal)

Catarina Barradas Meira (NOVA-FCSH, Instituto de Estudos Medievais)

La basílica d'Ilici. Sobre les proporcions de la planta i les tres inscripcions gregues

Roberto Lorenzo de San Román

la basílica funeraria y bautismal de San Martín de Dulantzi (Alegría-Dulantzi, Álava) (siglos VI-XII)

Miguel Loza Uriarte i Javier Niso Lorenzo (Iberbide S.C.)

Nous elements de decoració arquitectònica i mobiliari litúrgic d'època visigòtica

Cristòfor Salom Garreta (Museu d'Història de Tarragona)

Nuevos elementos de escultura arquitectónica visigótica hallados en Tarragona

Javier Domingo Magaña, Joan Menchon Bes, Josep Francesc Roig i Cristòfor Salom Garreta